

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І  
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра охорони праці та біотехнічних систем у тваринництві



**“ЗАТВЕРДЖУЮ”**

Декан факультету

Братішко В.В.

2024 р.

**“СХВАЛЕНО”**

на засіданні кафедри охорони праці та біотехнічних систем у тваринництві

Протокол № 11 від “20” травня 2024 р.

Завідувач кафедри

Хмельовський В.С.

**”РОЗГЛЯНУТО”**

Гарант ОПП «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)»

Савченко Л.А.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**Безпека праці і життєдіяльності  
(частина 1)**

спеціальність 275.03 «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)»

освітня програма «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)»

Факультет механіко-технологічний

Розробник: кандидат технічних наук, доцент Єременко О.І.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

## 1. Опис навчальної дисципліни

### Безпека праці і життєдіяльності (частина 1)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	275.03 «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)»	
Освітня програма	Транспортні технології (на автомобільному транспорті)	
Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	3	4
Семестр	6	7
Лекційні заняття	15 год.	2 год.
Практичні, семінарські заняття	15 год.	- год.
Лабораторні заняття	- год.	- год.
Самостійна робота	90 год.	88 год.
Індивідуальні завдання	- год.	- год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	2 год.	

## 2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

**Мета** - підготовка спеціалістів спроможних на основі отриманих знань та навичок забезпечити власне повноцінне життя у суспільстві та розпізнавати і проводити в життя заходи по забезпеченню безпеки життєдіяльності серед підлеглого виробничого персоналу в повсякденних умовах життя та за умов надзвичайних ситуацій безпеку з урахуванням дорожніх і природніх умов, технічного стану автотранспортних засобів, професійних та психофізіологічних факторів учасників дорожнього руху, показників експлуатаційної безпеки автотранспорту.

**Завдання** – опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів транспортної галузі.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

**знати:** - структуру життєдіяльності, взаємозв'язок умов життєдіяльності та оточуючого середовища, проблеми життєдіяльності та шляхи їх вирішення;

- загальні визначення “безпеки”, фактори, що їх обумовлюють, зокрема спосіб життя, умови життя, фактори довкілля та виробничого середовища;

- методикку проведення аналізу небезпек на автотранспорті;

- ризики виникнення аварій, катастроф, небезпечних ситуацій у побуті, виробництві, медицині, економіці, міжлюдських та міждержавних відносин;

- правові та законодавчі документи з безпеки життєдіяльності (державні та міжнародні);

- концепцію допустимого ризику;

- джерела техногенної, природної, екологічної, біологічної та соціальної небезпек;

- засоби та методи забезпечення безпеки життєдіяльності;

- класифікацію надзвичайних ситуацій та причини їх виникнення, характеристику вражаючих факторів;

- складові захисту людини на індивідуальному та колективному рівнях;

засоби та заходи першої долікарської допомоги собі та постраждалим;

- структуру та завдання національної системи забезпечення безпеки;

- зміст нормативно-правових документів з проблеми безпеки життєдіяльності населення;

**вміти:** - розпізнавати за різними ознаками явну та потенційну небезпеку;

- оцінювати дію небезпечних факторів оточуючого середовища;

- враховувати різні за походженням джерела небезпеки при проведенні заходів по забезпеченню безпеки життєдіяльності;
- оцінювати наслідки надзвичайних ситуацій, робити висновки та розробляти пропозиції направлені на забезпечення безпеки життєдіяльності;
- прогнозувати наслідки небезпечних ситуацій, аварій;
- проводити просвітницьку діяльність з населенням з питань безпеки життєдіяльності;
- надавати першу долікарську допомогу потерпілому;
- використовувати засоби індивідуального захисту, сховища, протирадіаційні укриття для забезпечення безпеки людей в умовах надзвичайних ситуацій;
- планувати заходи з безпеки життєдіяльності, використовувати нормативно-правові документи з безпеки як за умов повсякдення, так і за умов надзвичайних ситуацій.

### **Загальні компетентності**

1. Здатність використовувати базові знання з соціально-гуманітарних, фундаментальних, природничо-наукових, загально-економічних і професійно-орієнтованих дисциплін при вирішенні організаційно-виробничих задач у галузі транспортних технологій.
2. Здатність спілкуватися рідною та іноземною мовами як усно, так і письмово.
3. Здатність працювати як самостійно, так і в команді, доносячи до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми та рішення.
4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та прийняття технологічних рішень у галузі транспортних технологій.
5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел за допомогою використання сучасних інформаційних технологій.

### **Фахові (спеціальні) компетентності**

1. Здатність аналізувати явища як природного походження, так і технологічні з погляду фундаментальних принципів і знань з транспортних технологій, а також на основі відповідних математичних моделей.
2. Здатність використовувати знання і практичні навички математичних та числових методів, теорії транспортних процесів і систем, дослідження операції, теорії систем і управління, організації та забезпечення автомобільних перевезень при вирішенні професійних задач, удосконалення транспортних технологій в аграрній галузі
3. Здатність орієнтуватися у комплексі технічних засобів (транспортних засобах, навантажувально-розвантажувальних механізмах, засобах укрупнення вантажних

місць і технічних засобах митного контролю) та уміння вибирати їх відповідно до умов перевезень, транспортних характеристик вантажів та вимог клієнтів.

4. Використовувати знання, практичні навички і сучасні методи проектування, організація та управління транспортно-технологічними схемами доставки вантажів.

5. Здатність використовувати знання, практичні навички і сучасні методи організації, проектування та управління пасажирськими перевезеннями.

6. Здатність використовувати методи планування і управління ресурсним забезпеченням в галузі транспортних технологій.

7. Здатність використовувати сучасні методи енерго- і ресурсозберігаючих транспортних технологій при вирішенні організаційно-виробничих задач транспортної діяльності.

8. Навички володіння сучасними інформаційними ресурсами та профільним програмним забезпеченням у галузі транспортних технологій.

9. Навички роботи із товарно-супровідною та транспортною документацією, необхідною для здійснення перевезень.

10. Здатність формувати раціональні маршрути перевезень з урахуванням технологій перевезень, видів сполучень, їх технічного і ресурсного забезпечення.

11. Здатність аналізувати проблеми при взаємодії транспортних систем з навколишнім середовищем, проводити моніторинг та оцінку екологічного стану транспортних систем.

12. Здатність розробляти схеми організації дорожнього руху на вулично-дорожній мережі міст і мережі автомобільних доріг загального користування.

### 3. Програма та структура навчальної дисципліни

(повний термін денної (заочної) форм навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма							Заочна форма					
	Тижні	Всього	у тому числі					Всього	у тому числі				
			Л	П	Лаб	Інд	С.р.		ого	Л	П	Лаб	Інд
<b>Змістовий модуль 1. Небезпеки природного та техногенного характеру</b>													
Тема 1. Основні положення БЖД	2	14	2	1	-	-	11	11	-	-	-	-	11
Тема 2. Система «людина – життєве середовище»	2	15	2	2	-	-	11	12	1	-	-	-	11
Тема 3. Види природних небезпек та характер їх проявів	2	15	2	2	-	-	11	11	-	-	-	-	11
Тема 4. Техногенні небезпеки та їх наслідки	2	16	2	2	-	-	12	11	-	-	-	-	11
Разом за змістовим модулем 1	8	60	8	7	-	-	45	45	1	-	-	-	44
<b>Змістовий модуль 2. Небезпеки як передумова виникнення надзвичайних ситуацій</b>													
Тема 5. Особливості сучасних біологічних і хімічних небезпек	1	9	1	2	-	-	12	11	-	-	-	-	11
Тема 6. Соціально-політичні та комбіновані небезпеки	2	10	2	2	-	-	12	12	1	-	-	-	11
Тема 7. Безпека життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуацій	2	12	2	2	-	-	11	11	-	-	-	-	11
Тема 8. Надання долікарської допомоги потерпілим	2	9	2	2	-	-	10	11	-	-	-	-	11
Разом за змістовим модулем 2	7	60	7	8	-	-	45	45	1	-	-	-	44
Всього годин	15	120	15	15	-	-	90	90	2	-	-	-	88

### 4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено освітньо-професійною програмою	-

### 5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Оцінювання небезпеки за кількісним та якісними критеріями	2
2	Визначення рівня метеочутливості людини	2

3	Методи визначення індивідуальної метеозалежності	2
4	Розрахунок блискавкозахисту об'єктів і споруд	2
5	Визначення впливу психофізіологічних властивостей людини на небезпечну ситуацію	2
6	Визначення впливу психофізіологічних властивостей людини на небезпечну ситуацію (частина 2)	1
7	Визначення рівня стресостійкості та типу поведінки особистості в конфліктах	2
8	Надання долікарської допомоги потерпілим при нещасних випадках і аваріях	2
	Разом	15

## 6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено освітньо-професійною програмою	-

## 7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

### 7.1. Контрольні питання з дисципліни «Безпека праці і життєдіяльності» (частина 1, «Безпека життєдіяльності»)

1. Опишіть структуру наук про безпеку.
2. Охарактеризуйте науки, що займаються питаннями безпеки життєдіяльності.
3. Надайте характеристику та проведіть аналіз основних понять в безпеці життєдіяльності.
4. У чому полягає сутність безпеки життєдіяльності?
5. Назвіть джерела небезпеки та наведіть їх класифікацію.
6. Вкажіть сфери виникнення основних небезпечних, шкідливих та вражаючих факторів.
7. Наведіть класифікацію небезпечних та шкідливих факторів.
8. Які види заходів сприяють безпеці при виникненні небезпечних та шкідливих факторів?
9. Опишіть характерні небезпечні зони життєдіяльності.
10. Поясніть системний аналіз та його застосування у безпеці життєдіяльності.
11. Охарактеризуйте природню сферу як елемент життєвого середовища людини.
12. Охарактеризуйте техногенну сферу як елемент життєвого середовища людини.
13. Охарактеризуйте соціальну сферу як елемент життєвого середовища людини.
14. Поясніть сутність ризику як міри можливої небезпеки.
15. За якими основними критеріями оцінюються ризики небезпеки?
16. Дайте пояснення системи «людина-життєве середовище».

17. Проведіть аналіз змінення значущості людини у системі «людина-життєве середовище».
18. Поясніть концепцію того, що життя – вища форма існування матерії.
19. Вкажіть біологічні та соціальні ознаки людини.
20. Опишіть основні потреби та види діяльності людини.
21. Поясніть значущість для людини природнього життєвого середовища.
22. Охарактеризуйте техносферу як одну із умов життєдіяльності людини.
23. В чому полягають особливості сучасного соціально-політичного середовища?
24. Опишіть анатоμο-фізіологічну структуру людини.
25. Наведіть класифікацію, будову та властивості аналізаторів.
26. Дайте характеристику основних аналізаторів в безпеці життєдіяльності.
27. Поясніть зв'язок психіки людини з безпекою життєдіяльності.
28. Як впливають властивості людини на її дії, вчинки у процесі життєдіяльності?
29. В чому полягає біологічна та соціальна сутність здоров'я людини?
30. Обґрунтуйте безсумнівні переваги здорового способу життя людини.
31. Вкажіть основні джерела небезпек на організм людини у виробничій сфері.
32. Як впливають на людину техногенні небезпеки? Надайте приклади.
33. Опишіть негативні наслідки дії шуму і вібрації на організм людини.
34. Розкрийте методи зменшення впливу шуму та вібрації на людину.
35. Охарактеризуйте види природнього і штучного іонізуючого випромінювання.
36. Дайте характеристику допустимих рівнів опромінення людини.
37. Поясніть сутність та небезпеку електромагнітного поля і випромінювання.
38. Вкажіть основні заходи і засоби захисту від дії електромагнітного випромінювання.
39. Які є види захисту від дії інфрачервоного та ультрафіолетового випромінювання?
40. Наведіть класифікацію хімічних отруйних речовин.
41. Поясніть сутність гранично допустимого впливу шкідливих хімічних речовин.
42. Дайте загальну характеристику біологічних факторів небезпек.
43. Опишіть типи отруйних тварин і рослин, вкажіть їх небезпечність.
44. Наведіть приклади психофізіологічних факторів небезпеки.
45. Дайте пояснення понад нормованим енерговитратам людини у процесі праці.
46. Наведіть класифікацію небезпечних надзвичайних ситуацій.
47. Які є види природних небезпек?
48. В чому полягають причини землетрусів, вулканів, цунамі?
49. Появу яких стихійних лих можна спрогнозувати?
50. Опишіть основні заходи, спрямовані на запобігання природним небезпекам.
51. Які найбільш розповсюдженні засоби захисту споруд від метеорологічних небезпек?
52. Вкажіть причини і характер техногенних небезпек.
53. Охарактеризуйте основні джерела антропогенного забруднення довкілля.
54. Вкажіть засоби захисту небезпек, пов'язаних з транспортними засобами.
55. Охарактеризуйте наслідки аварій хімічних виробництв та атомних електростанцій.
56. Дайте характеристику причинам виникнення соціальних та політичних небезпек.
57. В чому полягає небезпека тютюнокуріння, зловживання алкоголю, наркоманії?
58. Вкажіть причини та наслідки військових конфліктів, окупації і тероризму.
59. Дайте характеристику комбінованих небезпек. Наведіть приклади.
60. Дайте оцінку основним причинам виникнення екологічної кризи та змінення клімату.



## 7.2. Комплекти тестів

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
<b>ОС Бакалавр</b> спеціальність <b>Транспортні</b> <b>технології</b>	Кафедра охорони праці та біотехнічних систем у тваринництві	<b>ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ</b> <b>БІЛЕТ № 2</b> з дисципліни <b>БЕЗПЕКА ПРАЦІ І ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ</b> (1 ЧАСТИНА, БЖД)	<b>Затверджую</b> Завідувач кафедри  (підпис) <b>ХМЕЛЬОВСЬКИЙ В.С.,</b> Д.Т.Н. _____ 2024 р.
<i>Екзаменаційні запитання</i>			
1. Поясніть системний аналіз та його застосування у безпеці життєдіяльності.			
2. Вкажіть середовища виникнення основних небезпечних та шкідливих природних факторів.			
<i>Тестові завдання різних типів</i>			

1. Розрізняють ..... удар блискавки в об'єкт та ..... прояв блискавки у вигляді накопичення залишкових електричних зарядів на металевих предметах унаслідок електромагнітної індукції <i>у бланку відповідей впишіть пропущені слова</i>
---

2. Які не бувають види уваги людини?
1   Активна
2   Кібернетична
3   Пасивна
4   Зовнішньо спрямована
5   Внутрішньо спрямована

3. Який параметр метеозалежності визначають із застосуванням фонедоскопому?
1   Швидкість руху людини
2   Температура тіла
3   Відносна вологість повітря
4   Артеріальний тиск

4. .... - це сукупність безладно змінюваних у часі аперіодичних звуків різної інтенсивності та частоти. <i>у бланку відповідей подати одним словом</i>
---

5. Яке захворювання відносять до соціальних хвороб?	
1   Грип	3   Бронхіт
2   Туберкульоз	4   Гостре респіраційне захворювання

6. Чи бувають такі види лісових пожеж: підземна, низова, верхова?
1   Так
2   Ні

7. Яку основну функцію виконують антиоксиданти (антиокислювачі)?, що гальмують процеси окислення жирів.
1   Покращують обмін речовин
2   Роблять кров більш ріденькою
3   Гальмують процеси окислення жирів
4   Призупиняють окислення білків

8. .... – сфера, яка містить штучні технічні споруди на Землі. <i>у бланку відповідей впишіть одним словом</i>
---

9. Яку кількість пестицидів застосовують щорічно у світі?
1   500 тис. т
2   1 млн. т
3   2,5 млн. т
4   4 млн. т

10. Яка встановлена гранично допустима доза для людей, які постійно працюють з радіоактивними речовинами?	
1   1,5 бер на рік	3   2,5 бер на рік
2   2 бер на рік	4   3 бер на рік

\_\_\_\_\_ (доц. Єременко О.І.)

## 8. Методи навчання

Комбінація трьох методів: пасивного, активного та інтерактивного.

Пасивний метод - це форма взаємодії студентів і викладача, в якій викладач є основною діючою особою і керуючим ходом уроку, а студенти виступають в ролі пасивних слухачів, підлеглих директивам викладача. Зв'язок викладача із студентами в пасивних заняттях здійснюється за допомогою опитувань, самостійних, контрольних робіт, тестів тощо. З погляду сучасних педагогічних технологій та ефективності засвоєння студентами навчального матеріалу пасивний метод вважається найбільш неефективним, але, незважаючи на це, він має і деякі плюси. Це відносно легка підготовка до заняття з боку викладача і можливість подання порівняно великої кількості навчального матеріалу в певних часових рамках уроку. Треба сказати, що в деяких випадках цей підхід успішно працює в руках досвідченого педагога, особливо якщо студенти мають чіткі цілі, спрямовані на ґрунтовне вивчення предмета. Лекція - найпоширеніший вид пасивного уроку. Цей вид уроку широко розповсюджений у ВНЗ, де навчаються дорослі, цілком сформовані люди, що мають чіткі цілі глибоко вивчати предмет.

Активний метод - це форма взаємодії студентів і викладача, при якій викладач і студенти взаємодіють один з одним під час заняття та студенти тут не пасивні слухачі, а активні учасники заняття. В даному випадку викладач і студенти знаходяться на рівних правах.

Інтерактивний метод орієнтований на більш широку взаємодію студентів не тільки із викладачем, але і один з одним і на домінування активності студентів у процесі навчання. Місце викладача в інтерактивних заняттях зводиться до направлення діяльності студентів на досягнення цілей заняття. Викладач також розробляє план заняття (звичайно, це інтерактивні вправи та завдання, в ході виконання яких студент вивчає матеріал).

## 9. Форми контролю знань

**МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ:** поточне тестування (відповіді на поставлені запитання); захист лабораторних робіт; підсумковий письмовий тест.

Нижче наведена структура загальної атестаційної оцінки:

$$\boxed{\text{Атестаційна оцінка}} = \boxed{\text{Середнє по модулях (коєф. 0,7)}} + \boxed{\text{Здача екзамену (коєф. 0,3)}} + \boxed{\text{Додаткові бали (доповідь рефератів)}} - \boxed{\text{Штрафні бали (пропуски занять, погана поведінка)}}$$

Загальна оцінки за модуль розділяється в рівних долях між модульною контрольною роботою, середньою оцінкою за відповіді на запитання по пройденому матеріалу і оцінкою за захист лабораторних робіт:

$$\boxed{\text{Модуль}} = \boxed{\text{Модульна контрольна робота (коєф. 0,34)}} + \boxed{\text{Відповіді на запитання по пройденому матеріалу (коєф. 0,33)}} + \boxed{\text{Захист лабораторних робіт (коєф. 0,33)}}$$

## **9.1. Критерії оцінки знань на етапах проміжного та підсумкового контролю знань**

Підсумковий контроль знань здійснюється **на іспиті (заліку)**.

Оцінка **"Відмінно"** виставляється студенту, який протягом семестру систематично працював, на іспиті показав різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу, вміє вільно виконувати завдання, що передбачені програмою, засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, відчуває взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їх значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності в розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

Оцінка **"Добре"** виставляється студенту, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав стійкий характер знань з дисципліни і здатний до їх самостійного поповнення та поновлення у ході подальшого навчання та професійної діяльності.

Оцінка **"Задовільно"** виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та наступної роботи за професією, справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті та при виконанні екзаменаційних завдань, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом педагога.

Для рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни  $R_{\text{дис}}$  (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи  $R_{\text{НР}}$  (до 100 балів):  $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$ .

## **9.2. Методика розрахунку балів за навчальну роботу**

1. Усі бали за виконанні завдання за кожним модулем додаються.
2. Визначається середньостатистичний показник модулів, який множиться на коефіцієнт ЄКТС 0,7. Отримане значення є кількістю балів за навчальну роботу.
3. Мінімально допустима кількість балів за навчальну роботу – 42. Максимальна кількість може бути 70 балів.

## **10. Розподіл балів, які отримують студенти**

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни  $R_{\text{дис}}$  (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи  $R_{\text{НР}}$  (до 70 балів):  $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$ .

## 11. Методичне забезпечення

1. Комплект методичних вказівок до виконання лабораторних робіт (8 шт., 70 стор.) з навчальної дисципліни “Безпека праці і життєдіяльності (частина 1)” для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації ОС «Бакалавр» зі спеціальності 275.03 «Транспортні технології (автомобільний транспорт)». Укладач: доцент кафедри охорони праці та біотехнічних систем у тваринництві, канд. техн. наук Єременко О.І.

2. Піскунова Л.Е. Методичні вказівки до вивчення дисципліни безпека життєдіяльності та завдання для виконання самостійної й контрольної робіт студентами денної та заочної форми навчання економічного факультету за спеціальностями: „Менеджмент організації”; „Менеджмент ЗЕД”; „Маркетинг”; „Економічна кібернетика”/ Піскунова Л.Е. Прилипко В.А. – Методичні рекомендації. К.: НУБіП України, 2010. – 76 с.

## 12. Рекомендована література

### 12.1. Основна

1. Конституція України. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 96 с.
2. Безпека життєдіяльності: навч. посібник / За ред. проф. В.Г. Цапка // 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2003. – 397 с.
3. Желібо Є.П. Безпека життєдіяльності: навч. посібник / Є.П. Желібо, Н.М. Заверуха, В.В. Зацарний. – К.: Каравела, 2005. – 344 с.
4. Запорожець О.І. Безпека праці та життєдіяльності: підручник / О.І. Запорожець, О.С. Протоєрейський, Г.М. Франчук, І.М. Боровик. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.
5. Піскунова Л.Е., Прилипко В.А., Зубок Т.О. Безпека життєдіяльності: підручник. К.: ДІА, 2011. 284 с.

## 12.2. Допоміжна

1. Законодавство України про охорону здоров'я: Кодекс законів про працю України. – К.: Україна, 1996. – С.11.
2. Законодавство України про охорону навколишнього середовища: Кодекс законів про працю України. – К.: Вид-во “Україна”, 1996. – С.13.
3. Закон України “Про Цивільну оборону України” // ВВР України. – 1993. – №14. – С. 124.
4. Закон України про основи національної безпеки України // Відом. Верховної Ради України. - 2003. - № 39. - Ст. 351.
5. Гандзюк М.П. Безпека праці та життєдіяльності: підручник / М.П. Гандзюк, Є.П. Желібо, М.О. Халімовський; за ред. М.П. Гандзюка. – К.: Каравела, 2006. – 392 с.
6. Гогіташвілі Г.Г. Безпека праці та життєдіяльності: навч. посібник / Г.Г. Гогіташвілі, В.М. Лапін. – К.: Знання, 2008. – 302 с.
7. Ткачук К.Н. Безпека праці та життєдіяльності: підручник / К.Н. Ткачук, М.О. Халімовський, В.В. Зацарний та ін. – К.: Основа, 2006 – 448 с.
8. Піскунова Л.Е. Безпека життєдіяльності. / Піскунова Л.Е., Прилипко В.А., Зубок Т.О. – Навчальний посібник. К.: ДІА, 2008. – 364 с. (Гриф МАП, лист 18-128-13/750 від 11.06.2009)
9. Піскунова Л.Е. Безпека життєдіяльності. (друге видання). / Піскунова Л.Е., Прилипко В.А., Зубок Т.О. – Навчальний посібник. К.: ДІА, 2010. – 358 с.
10. Піскунова Л.Е. Валеологія. / Прилипко В.А., Піскунова Л.Е. - Навчально-методичний посібник. К.: ТОВ ДІА, 2011. – 80 с.
11. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківва та ін. – Х.: Ранок, 2000. – 304 с.
12. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1
13. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П. Безпека життєдіяльності навчально-контролюючі тести. – Київ: "Саміт-книга", 2005. – 148 с.
14. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання. Навчальний посібник. Київ, 2011. – 189 с.
15. Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. Пожежна безпека будівель та споруд. – Харків, 2004. – 271 с.
16. Літвак С. М., Михайлюк В. О. Безпека життєдіяльності. Навч. посібник. Миколаїв. - ТОВ “Компанія ВІД”. – 2001. – 230 с.
17. Надзвичайні ситуації. Основи законодавства України. – К., 1998. – 544 с.
18. Основи соціоекології: Навч. посіб. / Г.О. Бачинський, Н.В. Бернада, В.Д. Бондаренко та ін.; За ред. Г. О. Бачинського. – К.: Вища шк., 1995. – 238 с.

19. Пістун І. П. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. – Суми: Університет. книга, 1999. – 301 с.
20. Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом МНС України 30.12.2014 р.
21. Смоляр В. І. Фізіологія та гігієна харчування. Підручник для студентів. – К.: "Здоров'я", 2000. – 335 с.
22. Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 138 с.
23. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): Навч. посібник / В.В. Бегун, І.М. Науменко - К.: 2004. – 328 с.
24. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
25. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності: навч. посібник / за ред. /Є. П. Желібо, В.М. Пічі. – К.: "Каравела", Львів: «Новий Світ», 2002. – 328 с.
26. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: навч. посібник. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 284 с.
27. Концепція освіти з напрямку "Безпека життя і діяльності людини" / В.О. Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2001. – № 6. – С.6–17.
28. Ліпкан В.А. Безпекознавство: навч. посіб. – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2003. – 208 с.
29. Михайлюк В.О. Цивільний захист: навч. посібник. Миколаїв: НУК, 2005. – ч.1. Соціальна, техногенна і природна безпека. – 136 с.
30. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008, - 158 с.
31. Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І., Романів А.С., Петрук М.П., Скіра В.В., Васійчук В.О., Безпека життєдіяльності: навч. посібник. Львів. Видавництво НУ "Львівська політехніка", 2009.- 264 с.
32. Осипенко С.І., Іванов А.В. Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту: навч. посібник. – К.: 2008. – 286 с.
33. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тищенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. – К.: Кондор, 2003. – 424 с.
34. Черняков О.Г., Кочін І.В., Сидоренко П.І., Букін В.Є, Костенецький М.І. Медицина катастроф: навч. посібник. К.: Здоров'я, 2001. - 348 с.
35. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності: навч. посібник. – Львів: Видавництво "Бескид Біт", 2005. – 304 с.

36. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності: навч. посібник. Львів. Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2005. - 301 с.

### **13. Інформаційні ресурси**

1. <http://base.safework.ru/iloenc>
2. <http://base.safework.ru/safework>
3. <http://br.com.ua/referats/Bgd/7849.htm>
4. <http://br.com.ua/referats/Bgd/7855.htm>
5. <http://br.com.ua/referats/Bgd/18758.htm>
6. <http://br.com.ua/referats/Bgd/6878.htm>
7. <http://br.com.ua/referats/Buhoblik/16589.htm>
8. [sesia.in.ua/archives/478](http://sesia.in.ua/archives/478)
9. [osvita.ua/vnz/guide/17/327/](http://osvita.ua/vnz/guide/17/327/)
10. [posibnyky.vntu.edu.ua/pdf/000759.pdf](http://posibnyky.vntu.edu.ua/pdf/000759.pdf)
11. <http://br.com.ua/referats/Bgd/6937.htm>